

УДК 658.1:330.131.5

Вербівська Л. В.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

НЕОБХІДНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджено поняття ефективності як показника успішності функціонування системи для досягнення встановлених цілей. Виявлено перешкоди для підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств відповідно до опитувань керівників підприємств. Запропоновано дієві напрямки підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах на основі вирішення існуючих проблем функціонування підприємств в Україні.

Ключові слова: ефективність, результативність, ефективність функціонування підприємств, фактори, конкурентоспроможність, підходи управління, ефективний менеджмент.

Постановка проблеми. Для теорії і практики управління сьогодні залишається актуальним питання забезпечення ефективного функціонування вітчизняних підприємств. Вихід на світову арену можна здійснити тільки за рахунок виробництва конкурентоздатної продукції та послуг. Програми економічних реформ в Україні мають суттєвий дефект – в них управління не відображено на сучасних принципах. Багато проблем функціонування вітчизняних підприємств полягають у тому, що методи управління не відповідають вимогам зовнішнього середовища. Життєвий цикл товарів стає коротшим, асортимент – більш диференційованим, що зумовлює необхідність нових форм управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення та оцінки ефективності діяльності підприємства присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, ці проблеми розглядали в різний час К. Макконелл, М.Х. Мескон, П. Друкер, Ю.П. Сурмін, Б. П. Будзан, А.С. Грачова, С. Ф. Покропивний та інші. Однак, незважаючи на існуючі дослідження, залишаються невизначеними питання щодо єдиного підходу до ефективної діяльності підприємства.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є знаходження нетрадиційних підходів до підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств, які б акцентували увагу на вирішенні багатьох складних проблем на мікрорівні. Такий підхід спрямовує на пошуки механізму, здатного забезпечити ефективний розвиток підприємства.

Виклад основного матеріалу. Незаперечним фактом є те, що ефективність є однією з найскладніших категорій сучасної економічної науки. В своїй праці «Економікс» К. Макконелл і С. Брю відмічають, що проблема ефективності виробництва охоплює систему «витрати – випуск», що свідчить про розгляд «ефективність» в значенні результативності. З точки зору К. Макконелла і С. Брю ефективність характеризує зв'язок між кількістю одиниць обмежених ресурсів, які використовуються в процесі виробництва та отриманою в результаті кількістю певного потрібного продукту. Більша кількість продукту, що отримується від даного обсягу витрат, вказує на підвищення ефективності, менший обсяг продукту від даної кількості витрат вказує на зниження ефективності [5].

Розгляд «ефективності» в значенні результативності є характерним для більшості зарубіжних вчених, проте частина авторів розглядає ефективність як внутрішній параметр функціонуван-

ня підприємства, а частина як зовнішнє поняття, прив'язане до ринку ресурсів, товарів тощо. Так, колектив зарубіжних авторів М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі вважають, що ефективність характеризується співвідношенням між обсягом виробництва продукції і необхідними для її виготовлення ресурсами, тобто визначається як внутрішній параметр функціонування підприємства, віддзеркалюючи ефективність використання ресурсів [6].

А.Д. Виварец та Л.В. Дістергефт стверджують, що у найбільш загальному сенсі, ефективність будь-якого процесу, будь-якого виду діяльності характеризує ступінь досягнення поставленої мети [2].

Також з позиції досягнення мети «ефективність» розглядає Ю.П. Сурмін, який визначає ефективність як показник успішності функціонування системи для досягнення встановлених цілей [8]. Таким чином, підхід до розгляду «ефективності» з позиції досягнення мети не суперечить підходу до розгляду «ефективності» в значенні результативності.

З метою виявлення перешкод для підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств звернемось до опитування керівників підприємств, проведеного НБУ з 14 до 30 серпня 2013 р., у якому взяли участь 1267 підприємств в усіх регіонах країни, які представляють економіку за основними видами діяльності, формами власності, розмірами за кількістю працівників [3] (рис.1).

Респонденти знизили оцінки впливу більшості факторів, які обмежують спроможність їх підприємств збільшувати виробництво. Найбільше стримують зростання виробництва:

- занадто високі ціни на енергоносії (зазначили 49,2% респондентів);
- висока конкуренція (зазначили 41,0% респондентів);
- занадто високі ціни на сировину та матеріали (зазначили 37,6% респондентів).

Ціни на енергоносії залишаються дуже важливими для підприємств сільського господарства (зазначили 70,4% респондентів), переробної (61,2%) і добувної промисловості (55,6%), де цей фактор за важливістю посідає перше місце. Найбільше скаржаться на високу конкуренцію підприємства торгівлі (54,6%), транспорту (47,8%) та «інших» видів діяльності (47,6%). Ціни на сировину та матеріали особливо є обтяжливими для підприємств сільського господарства (54,1% респондентів) та переробної промисловості (53,7%), у них цей фактор посідає друге місце в рейтингу.

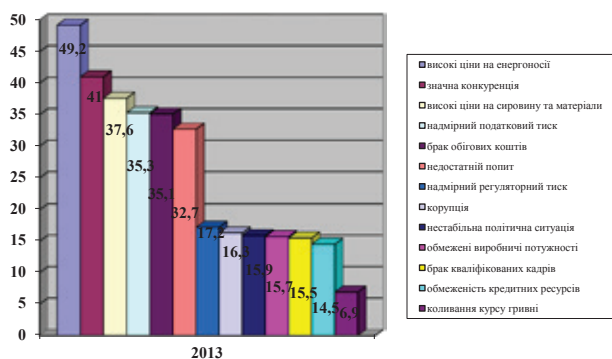

Рис. 1. Сприйняття факторів, які обмежують ефективність діяльності підприємств (згідно з опитуванням)

Джерело: [3].

Підвищилася оцінка впливу фактора надмірно-го податкового тиску (зазначили 35,3%), найбільше вказують на нього респонденти підприємств будівництва (47,9%). Вплив браку обігових коштів зменшився (зазначили 35,1% респондентів), однак він є досить важливим для респондентів підприємств будівництва (вказали 47,9%) та переробної промисловості (45,2%). На шостому місці рейтингу факторів, за оцінками респондентів, залишається вплив недостатнього попиту (відзначили 32,7%), найбільше скаржилися респонденти переробної промисловості (39,9%). Вплив факторів «надмірного регуляторного тиску» та «корупції» підвищили позицію в рейтингу оцінок, хоча частка респондентів, що їх зазначили, є меншою, ніж у попередньому кварталі (17,2% респондентів – сьоме місце рейтингу та 16,3% – восьме місце відповідно).

Децю підвищився вплив коливань курсу гривні та значних обсягів заборгованості перед банками, проте вони залишаються на останніх місцях у рейтингу.

Проблеми ефективного функціонування вітчизняних підприємств не обмежуються цим переліком. Тому особливо актуальним є те, що в останні десятиліття зазначені обставини викликали до життя на Заході нові підходи до управління. Вони дозволили успішно вирішувати, здавалося б, взаємовиключні завдання: підвищувати гнучкість виробництва, оперативно міняти асортимент продукції відповідно до попиту споживачів, швидко впроваджувати нову техніку і технологію, гнучкі виробничі системи і одночасно – мати мінімум запасів комплектуючих і готової продукції, підвищувати якість при постійному зниженні витрат виробництва.

Б.П. Будзан вважає, що концепція ефективної діяльності українського бізнесу повинна базуватися на таких чинниках [1, с. 97]:

- відмова від старих принципів ієрархічних відносин панування та підкорення й перехід до партнерства, до принципу «спортивної команди» та тіснішої взаємодії;
- самостійний та інноваційний характер діяльності, або, точніше, безперервний творчий підхід до всіх питань;

Список літератури:

1. Будзан Б.П. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи / Б.П. Будзан. – К. : Основи, 2001. – 349 с.
2. Выварец А.Д. Эффективность производства: теория, методология и методика оценки / А.Д. Выварец, Л.В. Дистергрефт // Экономическая эффективность: теория, методология, практика : сб. научн. стат. – Екатеринбург : Изд-во «УГТУ», 2000. – С. 323.

- прагнення не до максимального, а до соціально-обґрунтованого прибутку;
- максимальна інформованість усіх співробітників, незалежно від їхніх статусу та ролі;
- гнучкий, швидкий та вільний перехід від однієї ролі до іншої відповідно до нових вимог насиченого ринку;
- синтез і запровадження на практиці свободи, рівності та справедливості;
- поєднання індивідуалізму та комунітаризму як нового колективізму;
- відповідність підприємницької діяльності етичним нормам й екологічним вимогам;
- експериментування – перевірка різних підходів для віднаходження здатності та розуміння, як трансформувати можливості в успішну реальність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вважаємо дієвими наступні напрямки підвищення ефективності діяльності підприємств, які можуть бути вирішені менеджерами.

1. Заміна власників-засновників новими ефективнішими власниками, що передбачає зміну керівників, які, не дуже переймаються креативним процесом, на професіональних менеджерів.
2. Забезпечення інтенсивного типу зростання, оскільки тільки воно приводить до підвищення стабільності компанії, збільшення її ринкової вартості.
3. Формування нової стратегії добору кадрів, яка забезпечить стабільність середньої ланки менеджерів і «відданість» персоналу.
4. Перехід українських підприємств на принцип маркетингу, що забезпечить орієнтацію на споживача і довгострокову стратегічну стабільність компанії на ринку, одержання стабільних прибутків, формалізує процес прийняття ринкових рішень.
5. Запровадження заходів щодо підвищення продуктивності всіх ресурсів, які використовуються у діяльності підприємства.
6. Орієнтація на побудову договірних відносин з постачальниками, посередниками, покупцями з метою переходу на концепцію взаємодії і стосунків.
7. Підвищення якості продукції, її конкурентоспроможності за рахунок зниження собівартості, покращення дизайну, зовнішнього вигляду продукції, вдосконалення сервісу.
8. Усунення каналів втрати прибутку (виплата різних штрафів, пені, неустойок), виконання договірних зобов'язань.

Вирішення існуючих проблем функціонування підприємств в Україні вимагає застосування системних механізмів. Крім того, потрібна певна зміна пріоритетів державної політики у галузі забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Виходячи з вищевказаного, можна зробити певні висновки щодо підвищення ефективності функціонування підприємств шляхом оптимізації прийняття управлінських рішень на вітчизняних підприємствах. Оскільки навіть тільки за допомогою ефективного менеджменту можна суттєво знизити витрати виробництва і підвищити ефективність функціонування підприємства.

3. Ділові очікування підприємств України: аналітичний звіт за результатами опитування підприємств, яке проводиться працівниками територіальних управлінь Національного банку України щокварталу з 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
4. Кобрин Л.М. Теоретичне обґрунтування ефективності функціонування підприємств / Л.М. Кобрин // Вісник Хмельницького національного університету. Сер.: Економіка. – 2013. – Т. 2, № 2. – С. 89-92.
5. Макконелл К.Р. Економікс: принципи, проблеми, політика. Пер. з 13-го англ. / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. – Изд. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 974 с.
6. Мескон М.Х. Основи менеджменту : пер. з англ. / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Изд-во «Дело», 1998. – 704 с.
7. Пономаренко В.С. Проблема оцінки системної ефективності функціонування та розвитку підприємства / В.С. Пономаренко, І.В. Гонтарева // Економіка розвитку. – 2011. – № 1. – С. 5-8.
8. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ / Ю.П. Сурмин. – К. : МАУП, 2003. – 368 с.
9. Ткаченко С.А. Функціональне розвинення системи управління – найважливіший фактор підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності промислових підприємств та виробничих об'єднань країни / С.А. Ткаченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2013.

Вербивская Л. В.

Буковинский государственный финансово-экономический университет

**НЕОБХОДИМОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ
ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ**

Резюме

Исследовано понятие эффективности как показателя успешности функционирования системы для достижения установленных целей. Выявлены препятствия для повышения эффективности функционирования отечественных предприятий в соответствии с опросами руководителей предприятий. Предложены действенные направления повышения эффективности деятельности предприятий в современных условиях на основе решения существующих проблем функционирования предприятий в Украине.

Ключевые слова: эффективность, результативность, эффективность функционирования предприятий, факторы, конкурентоспособность, подходы управления, эффективный менеджмент.

Verbivska L. V.

Bucovina State University of Finance and Economics

**THE EFFICIENCY INCREASE NECESSITY FOR DOMESTIC ENTERPRISES FUNCTIONING
UNDER CURRENT CONDITIONS**

Summary

The concept of efficiency as an indicator of a successful operation system to achieve a set of definite goals is under research. The drawbacks on the way of improving the domestic enterprises efficiency are defined according to the Managers' survey. The ways of raising the enterprises efficiency under modern conditions are suggested on the basis of the current situation in the Ukrainian economy.

Key words: efficiency, effectiveness, efficiency of company operation, factors, competitiveness, governance models, effective management.